

Janez Šubic kot freskant cerkvenih notranjščin

MARUŠA GANTAR

Članek je prispevek k dognanjem o nekaterih freskah Janeza Šubica in Šubičeve delavnice, ki krasijo cerkvene notranjščine, ter temelji predvsem na korespondenci rodbine Šubic in terenskem delu. Nastal je kot predelava moje diplomske naloge, v kateri je obravnavan celoten opus cerkvenih del Janeza Šubica.¹ Z njim bo natančneje opredeljeno umetnikovo freskantsko delo, ki je številčno precej manj obsežno kot njegove posvetne in sakralne tabelne slike. Moj namen je z dodatkom izsekov iz pisem približati Šubica kot osebo s specifičnimi umetniškimi nazori in dožemanjem sveta, arhivsko utrditi že objavljene zapise in natančneje določiti datacije del. Obravnavan bo tudi problem atribucije umetnin, saj je Janez Šubic najprej deloval kot pomočnik v domači podobarski delavnici. S kronološko razporeditvijo del je poudarjen Šubičev slikarski razvoj, ki je viden tudi v oddaljevanju od sprva večjega naslanjanja na predloge in prehodu k intenzivnejšemu komponiranju prizorov po umetnikovih samostojnih skicah in študijah. Podrobneje bo razložena tudi ikonografija poslikav; dodano je obsežno slikovno gradivo (do sedaj zelo slabo dokumentirano), ki pokaže tudi današnje stanje ohranjenosti poslikav.

S tehniko izdelave stenskih poslikav se je Janez Šubic seznanil v podobarski delavnici očeta Štefana Šubica v domači hiši Pod Skalo v Poljanah nad Škofjo Loko. Sprva je bil v delavnici pri poslikavah le sodelavec, vendar je zaradi svojih odličnih risarskih sposobnosti velikokrat dobil nalogo, da za freske izdela načrte, ki so temeljili na renesančnih in baročnih predlogah. V obdobju od leta 1865 do leta 1871 je na mladega Šubica močno vplival očetov znanec Janez Wolf iz Ljubljane,² pri katerem se je ta čas slikarsko izobraževal. Wolfu, ki je takrat veljal za najboljšega

¹ Maruša GANTAR, *Janez Šubic in njegova cerkvena dela*, Hotovlja 2012 (diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, tipkopis).

² Rajko LOŽAR, *Slikar Janez Šubic, Ave Maria*, marec 1963, p. 77.

1. Janez Šubic, Sv. Pavel Puščavnik in sv. Anton Puščavnik, 1870, freska, vzhodna stena prezbiterja. Brezovica, ž. c. sv. Antona Puščavnika / Janez Šubic, St. Paul the First Hermit and St. Anthony the Hermit, 1870, fresco, east wall of the presbytery. Brezovica, parish church of St. Anthony the Hermit

2. Julius Schnorr von Carolsfeld, Elija, ki mu krokar prinaša hrano /
Julius Schnorr von Carolsfeld, Elijah Receives Food from a Raven

slovenskega cerkvenega umetnika, so največji vzor predstavljali slikarji nazarenske smeri. Šubic se je verjetno tudi zato v svojih zgodnjih sakralnih delih zgledoval po križevem potu Josepha Führicha³ (1800–1876) in grafikah Juliusa Schnorra von Carolsfelda (1794–1872), objavljenih v *Bibel in Bildern*, ki so bile pomembne predloge nazarensko obarvane umetnosti. Šubic se na predloge starejših umetnikov ni vselej naslanjal neposredno, temveč je kompozicije spreminjal glede na potrebe. Umetnikovemu napredku nadalje sledimo v njegovih samostojnih poslikavah, v katerih se je kmalu pokazalo prizadevanje za bolj realistično slikanje in delo po živih modelih.

³ *Pismo Janeza Šubica staršem, Benetke, 25. 1. 1873*, Arhiv Republike Slovenije (v nadaljevanje ARS), AS 822, Rodbina Šubic, š. 1: »Zdaj sem dobil tudi za slikati en majhen križev pot, prosem, da mi pošljete »Fürichov« križov pot, tak kakor je v bukvah »Kalvarija«. Če se ne more tako kupiti ga pa iztergajte iz bukev«.

3. Janez Šubic, Sv. Matej in Abel, 1870, freska, severna stena prezbiterija. Brezovica, ž. c. sv. Antona Puščavnika /
 Janez Šubic, St. Matthew and Abel, 1870, fresco, north wall of the presbytery. Brezovica, parish church of St. Anthony the Hermit

Ko so bili otroci Štefana Šubica, poleg najstarejšega Janeza je imel še štiri umetniško nadarjene sinove, dovolj stari, da so očetu lahko pomagali pri delu, so hodili z njim po raznih krajih, kjer so poslikavali cerkvene notranjščine. Prav tako je oče njihovo pomoč velikokrat potreboval v kasnejših letih, zato je Janez Šubic med šolanjem v Wolfovi delavnici pomagal tudi pri domačih naročilih. Ohranjeno je pismo Štefana Šubica svoji ženi iz leta 1869, ki poroča o Janezovi pomoči pri poslikavi podružnične cerkve sv. Križa na Križni gori nad Ložem.⁴ Pri freskah v omenjeni cerkvi je sodeloval tudi Janezov pet let mlajši brat Jurij, ki je imel takrat štirinajst let. Očetova želja je bila, da bi mu Janez bolj pomagal

⁴ Pismo Štefana Šubica svoji ženi Ani, Križna gora, 7. 7. 1869, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1; Viktor STESKA, *Slovenska umetnost. I. del, Slikarstvo*, Prevalje 1927, p. 317; France MESESNEL, *Janez in Jurij Šubic*, Ljubljana 1939, p. 26; V. M., Zavetišče na Križni gori, *Demokracija*, XI/1, 30. 11. 2006, pp. 38–40: Leta 2006 so na novo prekrili cerkev in tako zaščitili uničene freske pred nadaljnjim propadanjem, saj je njihove poškodbe povzročilo zamakanje dotrajane pločevinaste strehe iz leta 1890.

4. Julius Schnorr von Carolsfeld,
Ablova in Kajnova daritev /
Julius Schnorr von Carolsfeld,
The Sacrifices of Cain and Abel.

pri njegovem delu,⁵ vendar pa je moral biti mladi mož ob učenju tudi pomočnik v Wolfovi delavnici.

Ž. c. sv. Antona Puščavnika, Brezovica

Učitelj Wolf je bil verjetno tisti, ki se je dogovoril, da je Janez Šubic leta 1870 poslikal prezbitarij cerkve sv. Antona Puščavnika na Brezovici. Za poslikavo je porabil tri mesece in po zapisu Viktorja Steske⁶ naredil freske s prizori iz življenja sv. Antona Puščavnika. Toda če sodimo po atributih, je na teh freskah glavna osebnost Pavel Puščavnik, Anton Puščavnik pa je upodobljen poleg njega.

S prizori iz življenja svetnika so okrašeni strop prezbitarija in dva podolgovata trapeza ob straneh glavnega oltarja (sl. 1, 5). Nad oltarjem je Šubic naslikal angela v molitveni drži, dvigajoča se nad oblaki, ki gledata na oblak postavljen kelih s svetim rešnjim telesom. Na severni steni prezbitarija sta desno in levo nad polkrožnim oknom okrašena medaljona s sv. Matejem in Abelom (sl. 3), na južni steni pa s sv. Jernejem in Kajnom. Šubic je našel zgled za podobi Abela in Kajna v grafiki iz Schnorrove biblije, na kateri sta brata upodobljena pri daritvi (sl. 4). Schnorrova

⁵ *Pismo* 7. 7. 1869, cit. n. 4: »jurče gre jutro u Jeblana po Janeza čegabo mogu dobit ker se nam tako medi delat, ker boma hmal začel delat per far in bomoglo bit dodelan pred Velkim Šmarnam, ker bo takrat ena Novamaša, in takrat bomoglu bit use obdelan, ker gospod faimaster saže prou hedi kena pride Janes tolko časa, kerberad deb več naredli, jest toko delam desem žetoko sdelan deše spat nemorem, in Jurče mi tud dober pomaga, kebšetega nejemu toko navem kej beblu, kebmi pa usak otrok tolko pomagu koker mi Janes tok bem blu goreje men in usem tem drugim, ker lovi vrapce posvetu men pa golobe iz puša, toko dem je žou desem en kraicer špendou zain«.

⁶ STESKA 1927, cit. n. 4, p. 317.

5. Janez Šubic, Apoteoza sv. Pavla Puščavnika, 1870, freska, strop prezbiterja. Brezovica, ž. c. sv. Antona Puščavnika / Janez Šubic, Apotheosis of St. Paul the First Hermit, 1870, fresco, presbytery ceiling. Brezovica, parish church of St. Anthony the Hermit

6. Julius Schnorr von Carolsfeld, Tretji dan stvarjenja /
Julius Schnorr von Carolsfeld, The Third Day of Creation

biblija je bila umetniku v pomoč tudi pri poslikavi stropa, kjer je Boga, ki s široko razprtimi rokami pričakuje svetnika (sl. 5), naslikal po Schnorrovi podobi Tretji dan stvarjenja (sl. 6).

Janez Šubic je pri vseh upodobitvah svetnikov natančno preučil njihovo življenje, kar se vidi tudi po tem, da je velikokrat upodobil izsek iz svetnikovega življenja in osebam ni dodajal samo atributov. To se je pokazalo tudi v brezoviški cerkvi.

Sv. Pavla največkrat upodabljajo s krokarjem ali dvema levoma, ki svetniku kopljeta grob. Zadnja dva atributa je Šubic uporabil na upodobitvah v trapezih (sl. 1), kjer je Pavel naslikan v puščavi, kamor je zbežal pred Decijevim preganjanjem kristjanov. Ob vznožju skalne gore je našel votlino, ob kateri je rasla visoka datelnova palma in izviral studenec. Toda čez nekaj let se je palma posušila in Pavel je Antonu Puščavniku povedal, da mu je dobri Bog šestdeset let pošiljal krokarja, ki mu je vsak dan prinesel pol hlebca kruha. Pri upodobitvi tega prizora

je Šubic podobo sv. Pavla naslikal po podobi Elije, ki mu krokar prinaša hrano; to je našel v Schnorrovi bibliji (sl. 2). Sv. Anton je naslikan tudi v drugem trapezu, na prizoru Pavlove smrti, saj naj bi ga on pokopal.⁷

Kapela ŽMB, Dolenje Brdo nad Srednjo vasjo pri Poljanah

Janez Šubic je bil med šolanjem pri Wolfu gotovo očetov pomočnik tudi leta 1871 pri poslikavi kapele Žalostne matere božje, ki stoji samostojno ob cerkvi sv. Križa na Dolenjem Brdu nad Srednjo vasjo pri Poljanah. Kapela, ki ima osmerokotni tloris s svetlobnico in prezbiterijem, je v celoti poslikana s prizori iz Marijinega življenja. Na južni steni prezbiterija je v spodnjem desnem kotu pod prizorom Darovanja v templju podpisan Štefan Šubic in zraven pripisana letnica 1871 (sl. 7). Domnevam, da je oče Štefan sam poslikal kupolo kapele (sl. 8), pri drugih slikarijah pa so mu pomagali sinovi. Da jih je pri poslikavi sodelovalo več, se vidi predvsem v telesnosti, proporcijah in obrazih naslikanih figur. Janezova bi lahko bila predvsem slikarija na desni strani prezbiterija s prizorom Darovanja v templju (sl. 7).⁸

Ž. c. sv. Vida, Preserje

V literaturi piše, da je Janez Šubic leta 1871 naredil tudi freske v prezbiteriju in ladji župnijske cerkve sv. Vida v Preserju,⁹ vendar to ne drži povsem.

Notranjščino ladje in prezbiterija cerkve sv. Vida prekriva bogata dekorativna in figuralna poslikava. Sondažne raziskave, izvedene leta 2005, so pokazale, da je bila cerkev preslikana, s čimer so bile zakrite starejše poslikave, delno sočasne z arhitekturo iz 1711. leta, delno pa iz zgodnje druge polovice 19. stoletja.¹⁰ Preslikava je nastala leta 1910. V kupoli so pod preslikavo Mateja Trpina odkrili prvotne freske, ki jih je leta 1712 naslikal Michael Rainwaldt, in jih v celoti restavrirali.¹¹

⁷ Ivan MERLAK, *Iz vere v luč. Kratki življenjepisi svetnikov*, Ljubljana 1999, pp. 279–280.

⁸ Zanimiva je primerjava obrazov prerokinje Ane, ki je naslikana skrajno desno na freski Darovanja v templju v tej kapeli in kasneje v ž. c. v Preserju, o kateri bo govor v nadaljevanju (sl. 7, 9).

⁹ STESKA 1927, cit. n. 4, pp. 317–318; Rajko LOŽAR, *Katalog razstave Janeza in Jurija Šubica*, Ljubljana 1937, p. 8.

¹⁰ Alenka ŽELEZNIK, *Župnijska cerkev sv. Vida v Preserju in njena obnova, Župnija Preserje skozi čas* (ed. France M. Dolinar), Ljubljana 2011, p. 270.

¹¹ Ibid., p. 271.

7. Delavnica Štefana Šubica, Darovanje v templju, 1871, freska, signirano desno spodaj: Štefan Šubic 1871, južna stena prezbiterija. Dolenje Brdo (Srednja vas pri Poljanah), kapela Žalostne matere božje / Štefan Šubic's workshop, Sacrifice at a Temple, 1871, fresco, signed below right: *Štefan Šubic 1871*, south wall of the presbytery. Dolenje Brdo (Srednja vas pri Poljanah), chapel of Our Lady of Sorrows

8. Delavnica Štefana Šubica, Marijino kronanje, 1871, freska, kupola. Dolenje Brdo (Srednja vas pri Poljanah), kapela Žalostne matere božje / Štefan Šubic's workshop, Coronation of the Virgin, 1871, fresco, cupola. Dolenje Brdo (Srednja vas pri Poljanah), chapel of Our Lady of Sorrows

Nato so začeli restavratorske posege na spodnjem delu ladje in slavlolu, saj so bili pilastri in venčni zidci preslikani z vertikalnimi in horizontalnimi črtami, ostenje ladje in špalete pa je prekrivala sekundarna dekorativna poslikava.¹² Pod to preslikavo je bilo skrito delo podobarske delavnice Štefana Šubica iz druge polovice 19. stoletja. Dekorativna poslikava na pilastrih je enaka poslikavi na pilastrih v prej omenjeni kapeli ŽMB na Dolenjem Brdu pri Poljanah, na spodnjem delu pi-

¹² Ibid., pp. 267, 274: V letih 2008 in 2009 so se izvajali konservatorsko-restavratorski posegi na kupoli ladje, v drugi polovici leta 2009 pa posegi na slavloločni steni, pilastrih in na vseh drugih poslikanih stenskih površinah ladijskega prostora.

9. Delavnica Štefana Šubica, Darovanje v templju, 1872, freska, severna stena ladje. Preserje, ž. c. sv. Vida /
 Štefan Šubic's workshop, Sacrifice at a Temple, 1872, fresco, north wall of the nave. Preserje, parish church of St. Vidus

lastrov pa so naslikane še svetniške figure, ki predstavljajo sv. Nežo, sv. Janeza in sv. Matijo.¹³

Restavrirali so tudi štiri freske v profiliranih okvirjih, od katerih dve krasita zgornji del severne, dve pa južni del ladje in vsaka zavzema površino 264 kvadra-

¹³ Ibid., p. 272.

tnih decimetrov. Naslikane so v pasu med venčnima zidcema in podpisal jih je Štefan Šubic. Na severni strani sta prizora Sv. Elizabete Ogrske in Darovanje v templju (sl. 9), na južni pa levo od okna prizor Pustite male k meni in desno Kamenjanje sv. Štefana (sl. 10).¹⁴ Vsi prizori so posneti po Schnorrovih grafikah. Na freski s kamenjanjem sv. Štefana se je Štefan Šubic podpisal trikrat, morda zato, ker je svetnik njegov zavetnik: prvič pod koleno skrajno levega moža, drugič na rdeče pokrivalo moža, ki kamenja sv. Štefana, in tretjič v spodnjo četrtino leve strani freske. Datacija dokazuje, da je bilo delo dokončano 1872. leta. Kljub signaturi je očitno, da je pri slikanju pomagal Janez Šubic oziroma je imel pri tem glavno nalogo (predvsem na prizorih Darovanje v templju in Pustite male k meni), kar se posebej opazi pri figuraliki in obrazih, če jih na primer primerjamo z leta 1871 nastalimi Štefanovi freskami v kupoli kapele ŽMB na Dolenjem Brdu pri Poljanah. Če predpostavljamo, da je pri teh štirih freskah Janez Šubic res sodeloval, je poslikava morala nastati v obdobju od sredine aprila¹⁵ do začetka julija 1872.¹⁶ V tem obdobju je Janez namreč živel v domovini, saj se je moral zaradi pomanjkanja denarja vrniti iz Benetk, kamor je 3. 12. 1871 odšel na likovno akademijo.¹⁷

Prezbiterija omenjene cerkve, katerega ostenje do prvega venčnega zidca prav tako prekriva dekorativna šablonska in geometrična poslikava, enaka poslikavi v ladji pred prenovo, še niso obnavljali.¹⁸ Na stenah v spodnjem delu so pod rdečerožnato vzorčasto preslikavo vidni deli teles svetnikov, ki so tudi na pilastrih v ogliščih osemkotnika.

Na kupoli prezbiterija (sl. 11) so v osmih obočnih polah freske s prizori iz Kristusovega življenja. Leta 1929 je Marijan Marolt zapisal: »Po kroniki jih je slikal Janez Šubic leta 1871. Izvršene so v temnih barvah.«¹⁹ Po mojem občutku freske ne de-

¹⁴ Marijan MAROLT, *Umetnostni spomeniki Slovenije II. Dekanija Vrhnika. Topografski opis*, Ljubljana 1929, p. 99.

¹⁵ *Pismo Janeza Šubica staršem, Benetke, 7. 4. 1872*, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1: »Jaz bom šel od tukaj v saboto, t. j. 13 dan aprila o polnoči z parobrodom, ker to je bolj po ceni kakor po železnici. Parobrod če je lepo ureme in ugoden veter pride drugi dan zjutraj v Terst [...] Tako bom v nedeljo večer, če mi bog da srečno pot, gotovo v Ljubljani.«

¹⁶ *Pismo Jurija Šubica bratrancu Ivanu Šubicu, V Ložu, 10. 7. 1872*, Narodna galerija (v nadaljevanju NG), Fond D, NG D 200-13: »Janez je šel v petek 5. jul. od tukaj, v Benetke.«; *Pismo Janeza Šubica staršem, Benetke, 10. 7. 1872*, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1.

¹⁷ *Pismo Janeza Šubica staršem, Benetke, 6. 12. 1871*, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1; *Pismo Janeza Šubica staršem, Bologna, 11. 12. 1874*, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1: V Benetke se je potem vrnil 5. 7. 1872 in je tam s krajšimi prekinitvami živel do srede decembra 1874. leta.

¹⁸ ŽELEZNIK 2011, cit. n. 10, p. 269.

¹⁹ MAROLT 1929, cit. n. 14, p. 99.

10. Delavnica Štefana Šubica, Kamenjanje sv. Štefana, 1872, freska, signatura: Štefan Šubic 1872, južna stena ladje. Preserje, ž. c. sv. Vida / Štefan Šubic's workshop, The Stoning of St. Stephen, 1872, fresco, signature: Štefan Šubic 1872, south wall of the nave. Preserje, parish church of St. Vidus

lujejo prav nič temno, saj je na vsakem prizoru uporabljena lepa sinjemodra barva za ozadje, poleg nje pa vsak prizor poživi še modro, rdeče ali belo oblačilo katerega izmed protagonistov. S sondažnimi raziskavami je bila tudi v kupoli prezbiterija

pod Šubičevimi freskami odkrita starejša poslikava. Medtem ko je prvotna poslikava kupole ladje odlično ohranjena, je bil na starejšo plast v prezbiteriju nanesen nov omet, zaradi česar je ta močno naključvana. Strokovnjaki so določili, da večja sondiranja v dobro ohranjeno in kvalitetno Šubičevo poslikavo niso upravičena, saj je starejša plast ometa močno poškodovana. Zaradi tega samo predpostavljajo, da je leto po gradnji cerkve Rainwaldt poleg kupole ladje in slavaloka poslikal tudi kupolo prezbiterija.²⁰

Janez Šubic je gotovo sodeloval tudi pri slikanju štirih fresk v profiliranih okvirjih, ki so na nasprotnih krajših stranicah osemkotnega prezbiterija, in pri slikanju svetnikov na pilastrih. Štiri freske predstavljajo celopostavne podobe sv. Metoda in Cirila, sv. Petra, sv. Andreja ter sv. Mohorja in Fortunata. Zlasti sv. Peter in Andrej bi lahko bila Janezovo delo.

P. c. sv. Križa, Hribec nad Puštalom pri Škofji Loki

Podružnična cerkev sv. Križa na Hribcu nad Puštalom pri Škofji Loki, za katero je Janez Šubic v Benetkah leta 1872 naslikal oltarno podobo sv. Petra Alkantarskega, ima obokano kripto z dvema prostoroma in s svojim vhodom. Domačini ji pravijo »pušavca« in v njej so stene ter obok poslikani s freskami. Na freski s Kristusovim orodjem mučenja, ki je na steni levo od vhoda, je signatura *18 Šubic. slikar 75..* V prvem delu kripe sta desno in levo od božjega groba naslikani freski, za kateri sta bili predlogi grafiki iz Schnorrove biblije in kažeta prizora, ko Jezusa položijo v grob in njegovo vstajenje, v zadnjem delu kripe pa je prizor obglavljenja Janeza Krstnika. Na stropu zadnjega dela je na sredini naslikan križ, ob katerem sta dva putta, v kotih pa so štiri dvojice puttov, ki imajo v rokah orodja mučenja in atribute, povezane s Kristusovo smrtjo. Vidi se, da je podobe ustvarjalo več rok. Janez Šubic bi jih lahko pomagal slikati le, če se je po prvih mesecih bivanja v Rimu v začetku leta 1875²¹ vrnil najprej v Poljane in šele nato

²⁰ ŽELEZNIK 2011, cit. n. 10, p. 273.

²¹ *Pismo Janeza Šubica bratrancu Ivanu Šubicu, Benetke, 21. 10. 1874*, NG, Fond D, NG D 208-2: »Zdaj mislim jaz idti od tukaj proč, pogledati v Firenzo in Rim, kjer se upam ustanoviti za nekaj časa. [...] ali zdaj ker mi je deželni zbor nekaj podpore obljubil, je moj sklep gotov in kakor hitro denar dobim, mislim odpotovati od tukaj. V dveh tednah upam da mi bo mogoče odpotovati od tukaj«; *Pismo 11. 12. 1874*, cit. n. 17; Ob 40-letnici smrti Janeza Šubica, *Jutro*, X/97, 26. 4. 1929, p. 3; MESESNEL 1939, cit. n. 4, p. 59: V Rimu, kamor je odšel januarja 1875, je bil le nekaj mesecev. Zaradi pomanjkanja denarja se je moral odpovedati študiju in se vrniti v Benetke, kjer je upal na morebitno podporo, da bi se lahko vrnil nazaj v Rim.

11. Janez Šubic, Prizori iz Kristusovega življenja, 1871, freska, obok prezbiterija. Preserje, ž. c. sv. Vida / Janez Šubic, Scenes from the Life of Christ, 1871, fresco, presbytery vault. Preserje, parish church of St. Vidus

odšel v Benetke, od koder je ohranjeno pismo iz meseca junija.²² Iz pisem se da razbrati, da od junija, ko je bil še v Benetkah, do konca leta 1875 ni bil nič več v domovini.²³ Od deželnega zbora je dobil naprošeno denarno pomoč za študij,²⁴

²² *Pismo Janeza Šubica staršem, Benetke*, 28. 6. 1875, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1: To pismo dokazuje, da je bil meseca junija 1875 v Benetkah.

²³ *Pismo Janeza Šubica staršem, Rim*, 3. 10. 1875, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1.

²⁴ *Ugoditev Kranjskega deželnega zbora J. Šubičeve denarne prošnje*, 9. 7. 1875, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1: »Slikarju Janezu Šubic-u se dovoli za leto 1876 iz Deželnega zaklada podpore 250 fr, da bode nadaljeval slikarske študije v Rimu.«

12. Janez Šubic, Študija za sliko
 »Obglavljenje sv. Marjete« v
 Horjulu, risba s svinčnikom,
 27 cm x 23,5 cm, sign. d. sp.:
 nečitljiva, (za ž. c. sv. Marjete,
 Horjul). Ljubljana, Narodna galerija
 inv. št. NG G 603 /
 Janez Šubic, study for the painting
 'The Beheading of St. Margaret' in
 Horjul, pencil drawing,
 27 cm x 23.5 cm, signature
 below right: illegible, (for the
 parish church of St. Margaret,
 Horjul). Ljubljana, National Gallery,
 acc. no. NG G 603

zato se je lahko vrnil nazaj v Rim,²⁵ kjer se je vpisal na akademijo in tam risal akte, večinoma za potrebe svojih kompozicij.²⁶

V času bivanja v večnem mestu je Šubic že toliko dozorel, da je zahrepenel po samostojnem ustvarjanju in oblikovanju svojih misli, pri tem pa je do sebe postal vedno zahtevnejši. Za vsako delo si je prizadeval, da bi dosegel popolno rešitev, zato se je ohranilo veliko skrbnih študij za posamezne dele slik, sprememb kompozicij in barvnih skic. Mesesnel je zapisal, da se je Šubic najbrž vrnil iz Rima nazaj v domovino konec oktobra 1876,²⁷ vendar v pisnih lahko preberemo, da je prišel domov septembra. Zopet je bilo materialno pomanjkanje tisto, ki mu ni več omogočalo bivanja v Italiji.²⁸ Točen datum prihoda, 19. 9. 1876, je naveden v časopisu *Slovenec*, kjer je tudi zapisano, da se Šubic pozneje namerava podati na

²⁵ Pismo 3. 10. 1875, cit. n. 23.

²⁶ MESESNEL 1939, cit. n. 4, p. 60.

²⁷ MESESNEL 1939, cit. n. 4, p. 92; V nekaterih virih je napačno zapisano, da je bival v Rimu do marca 1877. leta: *Jutro* 26. 4. 1929, cit. n. 21, p. 3; LOŽAR 1963, cit. n. 2, p. 77.

²⁸ Pismo Janeza Šubica staršem, Rim, 13. 8. 1876, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1: »Zadnje dni tega meseca ali vsaj prve septembra bodem odpotoval od tod, ker mi ni moč več tu ostati zavoljo pomanjkanja denarja«.

13. Janez Šubic, Mučeniška smrt sv. Marjete, 1877, freska, južna stena prezbitorija. Horjul, ž. c. sv. Marjete / Janez Šubic, The Martyrdom of St. Margaret, 1877, fresco, south wall of the presbytery. Horjul, parish church of St. Margaret

Dunaj.²⁹ Doma je ostal do marca 1877, potem pa odšel za tri mesece na Dunaj, od koder se je poleti vrnil nazaj v domovino, kjer je slikal dela, za katera se je že prej dogovoril.³⁰

Ž. c. sv. Marjete, Horjul

V Horjulu je slikar po mladostnih freskah iz časa šolanja pri Wolfu na svež omet ustvaril prvo večjo stensko dekoracijo po naročilu kanonika Zamejca. Že v Rimu

²⁹ Domače novice. V Ljubljani, 23. septembra. G. Šubic, *Slovenec. Političen list za slovenski narod*, IV/11, Ljubljana, 23. 9. 1876, p. 3.

³⁰ *Jutro* 26. 4. 1929, cit. n. 21, p. 3; MESESNEL 1939, cit. n. 4, p. 92.

je risal aktne študije (sl. 12) za kompozicije, ki jih je sedaj prenesel na stene in strop prezbiterijske cerkve.³¹ Pri tem delu naj bi Janezu, kot je zapisal Mesesnel, pomagala brata Pavle in Tine.³² V pismih Janez omenja Pavletovo pomoč,³³ Tinetovo si je le želel, da pa bi pri delu Tine zares sodeloval, v ohranjenih pismih ni zabeleženo. Šubic poleg brata Pavleta kot pomočnika omenja tudi Dovjakovega Gropa.³⁴

[S]va z Pauletom srečno prišla v Horjul v sredo popoldan. Kakor sem že pred se bal, do danes še nisva pričela delati, v četrtek so postavili oder, zdaj pa zidarji prav počas zid obtolčujejo. V ponedeljek upam bom še le mogel začeti. Gospod je vesel da sem vsaj zdaj prišel, ker se je bal da bode letos prepozno že za delo. Prostor je zares majhen, ali treba bo precej najdrobno zdelati in bo precej opravka. Jaz bi bil rad da bi bil prišel Tine mi pomagati ali pa dovjakov Gropa, pa ker imate doma toliko dela, bodem mogel koga drugega dobiti. Znabiti bodem pisal po Stefančka v Radolco, za silo bo že dober [...] Hrano in stanovanje imava tukaj v eni kerčmi blizu cerkve in sem dozdej zadovoljen[.]³⁵

Marijan Marolt je zapisal, da je Janez Šubic v prezbitoriju kupolo in stranski steni, ki sta razdeljeni v dva pasova, poslikaval od 19. julija do 20. oktobra 1877, vendar je iz izseka zgornjega pisma razvidno, da 21. julija še ni začel delati.³⁶

Freske prav tako kot oltarna slika, ki jo je Janez Šubic naslikal leta 1876, kažejo prizore iz Marjetinega življenja. Marjeta Antiohijska je svetnica, ki jo prištevamo k štirinajstim priprošnjikom v sili ter je poleg Barbare in Katarine ena od svetih treh devic. Legenda pripoveduje, da je bila hči poganskega duhovnika v Antiohiji, njena dovilja pa jo je vzgojila v krščanski veri. Ko je oče zvedel za to, se je razjezil in jo prijavil prefektu Olibriju, ki jo je poskušal odvrniti od krščanske vere in se z njo poročiti. Ker ga je zavrnila, so jo na različne načine mučili, da bi se svoji veri odpovedala. V ječi naj bi se ji prikazal hudič v podobi zmaja in jo hotel požreti, vendar ga je Marjeta prepodila s tem, da se je pokrižala. Po tem dogodku se je mnogo ljudi dalo krstiti, zato je prefekt ukazal, naj Marjeto obglavijo.³⁷

³¹ MESESNEL 1939, cit. n. 4, p. 87.

³² Ibid., p. 90.

³³ *Pismo Štefana Šubica sinu Juriju Šubicu, Poljane, na Sv. Jakapa dan 1877*, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1: »in Janeza pa dama ni, ješou v Horjul in Paule žnim detam delata«.

³⁴ *Pismo Janeza Šubica staršem, Horjul, 16. 8. 1877*, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1.

³⁵ *Pismo Janeza Šubica staršem, Horjul, 21. 7. 1877*, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1.

³⁶ MAROLT 1929, cit. n. 14, p. 161.

³⁷ <http://www.druzina.si/ICD/spletnastran.nsf/all/F744070101313F4BC12570340029F965>, 21. 12. 2010.

Vsi ti glavni izseki iz Marjetinega življenja so upodobljeni tudi v horjulski cerkvi. Na severno steno prezbiterija je Šubic naslikal zasliševanje svetnice pred Olibrijem, na južno pa njeno mučeniško smrt (sl. 13). Nad zasliševanje je na zaokroženem polju naslikal Marjetino čudežno rešitev iz vode, na južno steno nad polkrožnim oknom pa pet svetniških postav, ki v zvezi s stropno dekoracijo predstavljajo štirinajst priprošnjikov v sili.³⁸ Skrajno levi svetnik iz te peterice je sv. Evstahij, zavetnik lovcev, ki ga prepoznamo po jelenu, ki ima med rogovi lesketajoče se razpelo.³⁹ Skrajno desni svetnik, ki je tudi prepoznan po svojem značilnem atributu, je sv. Krištof, ki na rami nese Jezuščka čez vodo. Više od teh dveh svetnikov so na skali dvignjeni še trije svetniki: sv. Dionizij v svojem škofovskem oblačilu, desno od njega lahko po rjavi kuti prepoznamo sv. Tilna, levo od Dionizija pa diakona Cirijaka.⁴⁰ Figure so odlično študirane in tvorijo iz pretehtanih kontrastov topel barvni akord.

Na stropu je Šubic ustvaril slikarijo iluzionistične kvalitete in ga obrobil z baročnim okvirjem, ga okrasil z angelci in trakovi ter v medaljone in vogalne pendentive naslikal še osem pomočnikov. Na osrednjem polju je Sv. trojici dodana Marijina postava na desni strani Kristusa, spodaj pa sta dva angela, ki dvigata na oblaku klečečo Marjeto in poglobljata celotno kompozicijo.⁴¹ Štirje večji medaljoni z doprskimi podobami priprošnjikov, od katerih vsakega s trakom zaobjemata putta in ga vlečeta vsak na svojo stran, so postavljeni severno, južno, vzhodno in zahodno od osrednje skupine. Štirje manjši z glavami puttov v tehniki grisaille pa so naslikani nad celopostavne svetnike v pendentivih. Tako lahko v doprskih podobah priprošnjikov prepoznamo sv. Katarino, sv. Barbaro ter sv. Blaža in Erazma. Priprošnjik Blaž je upodobljen z dvema svečama, sv. Erazmu pa je Šubic naslikal vitel, na katerem so navite vrvi, čeprav so mu pogosteje slikali na vitel navita čreva.⁴² V pendentivih so naslikani sv. Jurij z zmajem in sv. Ahacij z velikim križem ter sv. Pantaleon in sv. Vid, ki ga je Janez naslikal samo kot mladeniča v pobožni drži, saj je iz legende znano, da je zaradi svoje vere umrl mlad mučeniške smrti. Pri sv. Pantaleonu je Šubic upodobil svetnikovo čudežno dejanje, ki je bilo povezano

³⁸ MAROLT 1929, cit. n. 14, pp. 161–162; MESESNEL 1939, cit. n. 4, p. 88.

³⁹ Vera SCHAUER – Hans Michael SCHINDLER, *Svetniki in godovni zavetniki za vsak dan v letu*, Ljubljana 1995, pp. 488–489.

⁴⁰ *Leto svetnikov 5. Dopolnila in kazala* (ed. Marijan Smolik), Celje 2001.

⁴¹ MESESNEL 1939, cit. n. 4, pp. 88, 90.

⁴² MERLAK 1999, cit. n. 7, p. 87: Mornarji romanskih dežel so Erazma kot svojega nebeškega zavetnika upodabljali z vitlom, na katerem so navite vrvi za sidro. Na celini so te vrvi razlagali kot črevesje in menili, da so mu s sidrom iztrgali drobovje iz telesa.

14. Janez Šubic, Sv. Pantaleon, 1877, freska. Horjul, ž. c. sv. Marjete, prezbitrij / Janez Šubic, St. Pantaleon, 1877, fresco. Horjul, parish church of St. Margaret

15. Janez Šubic, Kompozicija, risba s svinčnikom, 20,8 cm x 12 cm, (Sv. Pantaleon, prezbitarij, ž. c. sv. Marjete, Horjul). Ljubljana, Narodna galerija inv. št. NG G 589 /
 Janez Šubic, composition, pencil drawing, 20.8 cm x 12 cm, (St. Pantaleon, presbytery ceiling, parish church of St. Margaret, Horjul). Ljubljana, National Gallery, acc. no. NG G 589

z dečkom, ki je umrl zaradi kačjega pika. Pantaleon je ob tej nesreči pri sebi prosil Kristusa, naj dečka oživi, on pa bo spet začel verovati vanj. Deček je res vstal zdrav, kača pa je mrtva obležala ob njegovih nogah (sl. 14, 15).⁴³

Pri upodobitvah na stenah je očitno, da je Janez uporabil svoje italijanske študije. Zasliševanje Marjete se odvija na antičnem forumu pred tiranom Olibrijem, sedečim na prestolu, ki ga obdajata leva.⁴⁴ Za prestolom stojijo maliki, množica ljudi, ki prisostvuje dogodku, je potisnjena v globino na desno stran, pod glavno dogajanje. V spodnjem levem kotu slike je na tleh naslikano mučilno orodje, v zgornjem se odpira krajina, desno zgoraj pa je večja antična arhitektura. Slikarija je perspektivno zasnovana, vendar imata svetnica in malik, ki jo pripelje pred Olibrija, ne navadno velika stopala.

Skica, ki jo je Šubic uporabil za prizor Marjetine mučeniške smrti (sl. 12), dokazuje, da je umetnik študiral po naravi, figure risal po golih modelih in jih kasneje oblačil. Prizor mučeništva (sl. 13) je postavil v krajino pred odsekano kamnito steno, v ospredju naslikal klečečo mučenico in za njo stoječega rablja, ki je predstavljen kot golorami mladenič, Olibrija pa upodobil na levi strani freske, ko je prišel spremljat celotno dogajanje. Po Mesesnelovem mnenju je edino skalnato morsko obrežje z dvema debloma in nekaj zelenimi vejami tisto, ki skupaj z večernim nebom daje hladni freski malo zemeljske topline.⁴⁵ Zagotovo pa je bil celoten vtis povsem drugačen, ko so bile barve še sveže in sijoče.

V *Domu in svetu* je Janezov bratranec Ivan Šubic leta 1892 zapisal, da sta freske odlikovala krasen kolorit in duhovita kompozicija ter da sta jih hvalila slikarja Wolf in Franke. Vendar je ob tem tudi dodal, da kritika v nekem slovenskem listu ni bila tako ugodna, in to razložil z besedami: »Videlo se ji je, da niso bili le stvarni vzroki – natanko jih nečemo razkladati – glavni povod za mrzko pisavo. Slikar je bil tedaj zastavil vse svoje moči in vse znanje, da napravi monumentalno delo, sebi in domovini v čast.«⁴⁶

Horjulski kaplan Dolinar je namreč o delu širil neugodno mnenje, ki je bilo krivično in je Janeza Šubica zato zelo žalilo ter mu v prihodnosti med duhovniki odzemale naročila.⁴⁷

⁴³ <http://www.druzina.si/icd/spletnastran.nsf/all/7590C8BB887C81F9C125776700341F8A?OpenDocument>, 23. 12. 2010.

⁴⁴ MESESNEL 1939, cit. n. 4, p. 88.

⁴⁵ MESESNEL 1939, cit. n. 4, p. 88.

⁴⁶ I. [IVAN ŠUBIC], Janez Šubic, *Dom in svet. Za leposlovje in znanost*, V, 1892, p. 146.

⁴⁷ MESESNEL 1939, cit. n. 4, p. 90.

Meni, kakor sem že pisal, slabo gre, dela nimam [...] Za gotovo sem mislil da bodem dobil podobo za Železnike, a tudi to so mi moji nasprotniki odjedli, menda zopet horjulski g. Dolinar, mežnarjev gospod. Ta satan ne more nehati me obrekovati. Sploh iz Krajskega nimam več upanja da bi kaj dela in zaslužka dobil[.]⁴⁸

Ker je Janez občutil Dolinarjevo škodoželjnost, je tudi svojim bratom odsvetoval, da bi delali zanj. Iz spodnjega izseka pisma, v katerem Janez svetuje bratu Juriju glede križevega pota za horjulsko cerkev, tudi zvemo, da je bila Janezova oltarna slika sv. Marjete za nekaj časa odstranjena z oltarja.

Lojze tudi piše, da dobiš križevpot v Horjulu. To bi ti pa, ljubi brate, na vso moč odsvetoval. Pervi križevpot, je že nekaj let tega, kar bi ti takega dela ne bil prevzel. Še Franke križevihpotov ne slika, vendar ne bodeš hotel z Bradaškatom konkurirati. Kaj si zato bil v Parizu? Potlej pa temu človeku, Dolinarju! Kaj neveš, kako je delal z menoj. Kako me je pripravil ob dobro ime, ne samo kot umetnika, to bi prestal, ali kot človeka, pred nekaj meseci so vergli iz altarja podobo, slikano od mene in cerkvi darovano. In zakaj? Ali ni vsemu temu Dolinar kriv. – Nikoli ne bodem pozabil, kako mi je pravil ranki oče, pri neki priliki ga je Dolinar obiskal, in oče, kakor ti je znano, ki je imel naj večji veselje, ako je moral ponašati se z kakim boljim tvojim ali mojim delom, (Veš, da mu je to bilo največji veselje) pokazal mu je ves vesel in ponosen moj karton od dunajskega »festzuga«. »Ja, je rekel Dolinar, saj tega ni Janez delal, to je Makartovo delo itd.« In lagal je tako naprej. Ko sem bil ob očetovi bolezni doma, pravil mi je to, in solza mu je prišla v oči. – Nazadnje naj vendar še omenim, da se je proti poljanskemu župniku Ramovšu bahal, da bode dal moje freske pobeliti.⁴⁹

⁴⁸ *Pismo Janeza Šubica bratu Valentinu Šubicu, Dunaj, 7. 1. 1880*, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1.; *Pismo Jakoba Mraka Štefanu Šubicu, Železniki, 3. 2. 1880*, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1: Ker se je Janez pritoževal župniku Jakobu Mraku iz Železnikov, da je Dolinar po krivici obsodil njegovo delo, je župnik Mrak v pismu Šubičevemu očetu takole izrazil svoje mnenje: »G. Janez se v pismu pritoži, da ga g. Dolinar po svetu obrekva ali graja. – To ni res, – njegovo delo v Horjulu se le kritizira, in kritika v slikarijah in stavbnih rečeh je več del zelo natančna in ojstra, kar mene zadeva, (pa saj moje mnenje kar lajek v teh rečeh nima veljave) mi sv. Marjeta ni dopadla, enako tudi slike ob zidu«. Pod tem pismom je Janez dopisal z grafitnim svinčnikom: »Primeri to pismo z pismom od 3/11 79 od Jmraka, pa boš videl kaj je laž, hinavstvo in zagrizeno sovraštvo. Bog ti poverni, gospod Dolinar, kar se zame trudiš. Licimerec. Znabiti te vendar enkrat božja roka zadene. To daj Bog!« Pisma z datumom 3. 11. 1879 nisem našla.

⁴⁹ *Pismo Janeza Šubica bratu Juriju Šubicu, K'lautern, 20. 11. 1885*, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1; *Pismo Fr. Dolinarja J. Šubicu, Horjul, 16. 6. 1888*, NG, Fond D, NG D 200-1: Vendarle je Jurij čez dobri dve leti in pol gospodu Dolinarju poslal naslikan križev pot, kar dokazuje Dolinarjevo pismo, pisano Juriju.

S horjulskim delom Janez sploh ni imel sreče. Že leta 1892 so pisali, da je bilo skoraj popolnoma uničeno zaradi vlažnosti cerkve, in po besedah bratranca Ivana je od nekdanjih bujnih in krasnih barv ostala komaj sled!⁵⁰ Kasneje je tudi Marolt v svoji *Dekaniji Vrhnika* omenil, da so bila vsa prizadevanja rešiti freske nadaljnje-ga propadanja do takrat brezuspešna. Deloma so bile tako pokrite s plesnobo, da jih sploh ni bilo več moč prepoznati. Leta 1931 so bile uspešno očiščene, močno poškodovani obok pa je retuširal Matej Sternen.⁵¹ O slabem stanju poslikave zaradi vlage pa osem let po obnovi zopet beremo v Mesesnelovi monografiji.⁵² Freske, še posebej spodnji dve v prezbitteriju, so tudi sedaj zelo zbledle in vanje so v spodnjem delu tudi zavrtali, da so namestili luči za osvetljavo prezbitterija. Luči so sedaj odstranili, poškodba slikarij pa je seveda ostala.

Po končanju fresk v horjulskem prezbitteriju je Janez Šubic upal na naročilo fresk za cerkev na Dobrovi, ki ga ni dobil. Zato se je odpravil na Dunaj z namenom, da si drugod poišče priznanje in zaslužek, ter tja prispel 8. marca 1878.⁵³ Dunaj ga je privlačil kot novo umetniško središče z velikimi možnostmi za učenje in delo, za katero ne bi bilo treba prejemati skromnih plačil ob nezadovoljstvu ljudstva.⁵⁴ Tu je sprva živel dve leti in pol,⁵⁵ nato pa se je vrnil domov v Poljane, kjer je ostal štiri mesece in pol.⁵⁶ Videl je, da so vaški slikarji postali slavni in da ne bo mogel računati na cerkvena naročila, ki so mu med učenjem v tujini prinašala denar za preživetje. Občutil je tudi, da mu Wolf ni več tako naklonjen, saj ga ni več

⁵⁰ ŠUBIC 1892, cit. n. 46, p. 146.

⁵¹ MAROLT 1929, cit. n. 14, p. 161.

⁵² MESESNEL 1939, cit. n. 4, p. 90.

⁵³ Viktor STESKA, Pisma bratov Šubicev, *Zbornik za umetnostno zgodovino*, IX, 1929, p. 46; *Pismo Jurija Šubica Hynaisu*, Wien, 24. 3. 1878, NG, Fond D, NG D 207-1: Janezov prihod na Dunaj nannanja tudi Jurij Šubic prijatelju Hynaisu v Pariz: »Den nächsten Tag (am 8/ds. Mts.) ist aber mein Bruder gekommen [...] Von deinen Eltern bin ich jetzt fort und wohne mit dem Bruder in Karolinen-gasse No 7, II. Stock«; *Pismo Jurija Šubica bratrancu Ivanu Šubicu*, Dunaj, 29. 4. 1878, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1.

⁵⁴ MESESNEL 1939, cit. n. 4, pp. 85–86.

⁵⁵ *Pismo Janeza Šubica bratu Juriju Šubicu*, Dunaj, 25. 8. 1880, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1; *Pismo Janeza Šubica bratrancu Ivanu Šubicu*, Dunaj, 30. 8. 1880, NG, Fond D, NG D 208-10; *Pismo Ivana Šubica bratrancu Juriju Šubicu*, Loka, 9. 9. 1880, NG, Fond D, NG D 205-16; *Pismo Janeza Šubica bratu Juriju Šubicu*, Poljane, 28. 10. 1880, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1.

⁵⁶ *Pismo Janeza Šubica bratu Valentinu Šubicu*, Poljane, 4. 10. 1880, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1: Iz Poljan je odšel še za nekaj dni na izlet v Italijo. V tem pismu tudi zvemo, da sprva ni mislil, da bo doma ostal toliko časa, kar je zapisal še v dveh pismih: *Pismo Ivana Šubica bratrancu Juriju Šubicu*, Dunaj, 15. 10. 1880, NG, Fond D, NG D 205-18; *Pismo Ivana Šubica bratrancu Juriju Šubicu*, Dunaj, 18. 12. 1880, NG, Fond D, NG D 205-19.

16. Janez Šubič, Sveti Matija, 1882, olje na platnu, 1,46 m x 0,78 m, signirano levo spodaj:
 J. Šubič, oltarna podoba. Log pri Poljanah, p. c. sv. Volbenka /
 Janez Šubič, St. Matthias, 1882, oil painting, 1.46 m x 0.78 m, signed below left:
 J. Šubič, altar piece. Log pri Poljanah, Chapel of Ease of St. Volbenk

17. Janez Šubic, Sv. Andrej med pridigo, 1882, freska, prezbitერი. Bakar, ž. c. sv. Andreja / Janez Šubic, St. Andrew during Sermon, 1882, fresco, presbytery. Bakar, parish church of St. Andrew

priporočal domačim naročnikom. Za dober mesec je odšel nazaj na Dunaj,⁵⁷ od tam pa v Prago.⁵⁸ Tedaj je pustil akademijo na Dunaju, saj je bil preveč odsoten. Pojavila se mu je želja, da bi lahko po povratku iz Prage Dunaj zapustil in odšel naprej po svetu.⁵⁹ Sprva je mislil, da bo v Pragi, kamor je prišel 27. februarja 1881,

⁵⁷ *Pismo Janeza Šubica staršem, Dunaj, 25. 1. 1881*, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1: V tem pismu opiše svojo pot iz Ljubljane do Dunaja in dodaja: »zvedel sem tudi da je zame mnogo škode da me ni bilo pred na Dunaju. Ne le da bi bil ta čas lahko marsikaj si prislužil, zgubil sem z tem tudi moj atelier v akademiji [...] V nedeljo mislim odriniti v Prago«.

⁵⁸ *Pismo Ivana Šubica bratrancu Juriju Šubicu, Dunaj, 30. 1. 1881*, NG, Fond D, NG D 205-23: »Janez jo je namreč pripihal danes teden, kar nenadoma. [...] Delo v Pragi je dobil, a nekaj menj, kot je bilo koj projektirano. Gre pa tje 15. febr. – mislil je, da mora iti 2. febr in zato je prišel prezgodaj na Dunaj«; ŠUBIC 1892, cit. n. 46, p. 148: ko so Čehi v Pragi zgradili novo Narodno gledališče, so Janeza poklicali, da sodeluje pri njeni okrasitvi. Tam je takoj postal priljubljen v družbi čeških umetnikov. Po kartonu Františka Ženiška je slikal v foajeju gledališča. France MESESNEL, Brata Šubica in češka umetnost, *Zbornik za umetnostno zgodovino*, XIV, 1936–1937, p. 10: v prevzem nesamostojne naloge ga je gotovo sililo slabo gmotno stanje.

⁵⁹ *Pismo Janeza Šubica bratu Juriju Šubicu, Dunaj, 30. 1. 1881*, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1: »naši duhovniki me še vedno prezirajo, zdaj je zopet Volf na verhuncu zaupanja, dela pa tudi zastonj, tudi kakor veš, naji ne hvali ni priporoča, kakor nekdaj, beržkone narobe [...] Zelo slovi Koželj iz Kamnika,

18. Janez Šubic, Prerok Daniel, 1882, freska, prezbitarij. Bakar, ž. c. sv. Andreja / Janez Šubic, Prophet Daniel, 1882, fresco, presbytery. Bakar, parish church of St. Andrew

ostal le en mesec,⁶⁰ ki pa se je kasneje zavlekel v eno leto.⁶¹ Na Dunaj se je nerad vrnil februarja 1882. leta.⁶²

sploh so vse okolišine take da se midva nimama veliko nadjati dela in podpore iz najine domovine. [...] Na akademiji nisem več, zdaj sem bil toliko doma in zdaj zopet grem, in to se z statuti akademičnimi ne zлага [...]. Jaz pa tudi sam ne vem kaj bi sedaj počel, ako bi v Pragi več dela in več zaslužka bilo, šel bi naraj kam iz Dunaja, ako pa ne pa bode pač treba tu ostati, ker vedna selitev preveč košta.«

⁶⁰ *Pismo Janeza Šubica staršem, Praga, 28. 2. 1881, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1.*

⁶¹ *Pismo Janeza Šubica staršem, Praga, 16. 4. 1881, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1; Pismo Janeza Šubica bratu Juriju Šubicu, Praga, 18. 4. 1881, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1; Pismo Janeza Šubica staršem, Praga, 26. 4. 1881, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1; Pismo Janeza Šubica bratu Juriju Šubicu, Praga, 16. 6. 1881, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1: »Jaz ostanem tukaj do jeseni, mogoče da si do takrat toliko prihranim, da mi bode mogoče priditi k tebi v Pariz. To je moja serčna želja, na Dunaji so tako gotovo zopet name pozabili, ker že tako dolgo ne bivam več tam (A to mojo željo obderži zase)«; Pismo Janeza Šubica staršem, Praga, 17. 6. 1881, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1; Pismo Jurija Šubica bratrancu Ivanu Šubicu, Pariz, (8. 11.?) 1881, NG, Fond D, NG D 200-96; Pismo Janeza Šubica staršem, Praga, 17. 12. 1881, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1: »V praznike bodem skoraj gotovo še tukaj, ker ta teden imam še dosti dela, ravno v praznike potovati pa ni prijetno«.*

⁶² *Pismo Janeza Šubica staršem, Dunaj, 18. 2. 1882, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1: »Zdaj sem že nekaj dni tukaj na Dunaji [...] Ker sem bil tako dolgo, skoraj celo leto preč, mi je zdaj dolgčas po*

Kapiteljska c. sv. Andreja, Bakar

Ko je bil na Dunaju, je očetu obljubil pomoč pri freskah v kapiteljski cerkvi sv. Andreja v Bakru in mu ponudil, da lahko on naredi načrte zanje.⁶³

Zlo sem bil vesel, kar mi Mica piše da ste zglihali za delo v Bakru, le pišite kakšnih farb potrebujete, rad jih Vam bodem poslal. Tudi ako želite kaj več, kake cajhnunge ali plane, Vam bi rad vstregel kakor in kolikor bi mogel[.]⁶⁴

Ker Janezu kasneje od doma niso več pisali glede omenjenih fresk, jih je meseca maja zopet povprašal, kako je s tem delom.⁶⁵ Ni namreč vedel, da se jim je zaradi očetove bolezni načrtovani odhod v Bakar zakasnil in so bili tako na začetku avgusta še vsi doma. Od brata Lojzeta je tudi zvedel, da si oče želi, da bi Janez prevzel celotno delo v bakrski cerkvi, zato se je tudi bolj pozanimal, kakšno naročilo so sploh prejeli.⁶⁶

Ko sem zadnje pismo pisal, nisem mislil na to, da ste še vsi doma, mislil sem Vas že v Bakru. Zdaj bode že pač pozno pričeti tako veliko delo. Lojze mi piše v zadnjem pismu, da Vi želite da bi Vam prišel ali pomagat ali pa da bi delo jaz prevzel in da bi mi vi pomagali. Jaz mislim da bi bilo nar bolj pametno, da bi Vi meni prepustili, da bi jaz delo vodil, vzel bi znabiti kaka dva delavca seboj, Vi pa, ljubi oče, ki ste žalibog še bolehn, ostali bi lahko doma, da bi popolnoma ozdraveli. Jaz imam čas in rad Vam vstrem-žem. Vendar prosim, pišite mi v prihodnjim natanko =

- 1.) kakošne podobe bode za slikati (če se ne motim iz Marijinega življenja).
- 2.) Ali je to presbyterium, ali kam pridejo slike in koliko jih bode.
- 3.) Ali imate hrano zgovorjeno ali si boste morali sami to preskerbeti.

Pragi. Tam sem šel še precej zadovoljen proč, dasiravno denarja nisem mogel mnogo prihraniti, imel sem to veselje, da so moje dela tam dobro dopadle«.

⁶³ Pismo 18. 2. 1882, cit. n. 62; MESESNEL 1939, cit. n. 4, p. 125.

⁶⁴ Pismo 18. 2. 1882, cit. n. 62.

⁶⁵ Pismo Janeza Šubica staršem, Dunaj, 12. 5. 1882, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1: »sploh prosim da mi pred odhodom v Baker še kaj pišete. Koliko vas bo pa šlo kje? Ali ne boste potrebovali nič farb, kakor ste mi enkrat pisali. Ako mi bo pozneje mogoče, bi Vas silno rad v Bakru obiskal, če bode pri denarjih, pridem po leti za nekaj časa domu, in potem bi to ne bilo tako daleč«.

⁶⁶ Pismo Janeza Šubica bratu Valentinu, Dunaj, 4. 8. 1882, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1; Pismo Janeza Šubica staršem, Dunaj, 3. 8. 1882, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1.

19. Janez Šubic, Evangelist Luka in cerkveni oče, 1882, freska, strop prezbiterja. Bakar, ž. c. sv. Andreja / Janez Šubic, Luke the Evangelist and a Church Father, 1882, fresco, presbytery ceiling. Bakar, parish church of St. Andrew

4.) Ali imate zgovorjenega zidarja in če mi še pristavite koliko boste za delo dobili, mi boste prav vstregli ako mi prav kmalo o tem natanko poročate[.]⁶⁷

Vaše zadnje pismo z načertom presbiterija sem prejel in koliko sem iz tega previditi mogel, je sicer dela precej veliko in ko bi se prav kmalo pričelo, bi bilo vendar še mogoče letos dodelati [...] Da jaz delo rad prevzamem za 800 gl in če še zidarja plačajo, sem Vam že pisal, če bode to-raj gospod dekan z tem zadovoljen, je stvar v redu[.]⁶⁸

Prav zaradi teh fresk je Janez moral zapustiti Dunaj in se odpraviti domov, da je skupaj z bratom Tinetom odšel v Bakar.⁶⁹ 21. septembra Janez piše očetu o nevšečnostih, zaradi katerih ni mogel začeti dela, o pogojih in količini dela ter načrtu, da bo slikarije končal v dveh mesecih. Prosi ga tudi, da mu preriše njegovi podobi sv. Matijo in Petra, ki ju je spomladi istega leta upodobil za cerkev sv. Volbenka na Logu pri Poljanah (sl. 16)⁷⁰, saj ju bo potreboval pri svojem delu.

Dones je že 10 dni kar sva šla z Tinetom od doma, ali peska, katerega ste obljubili poslati za nama, še vedno ni tukaj. Nevem kaj mislite. Jutri bode teden kar smo sem v Baker prišli, pa še nismo začeli delati, ker nemoremo, ker peska ni [...]

Upam da v dveh mesecih dodelam, dasiravno je dela silno veliko. Zidarja sem na Brezovici dobil, rušt so nam tukaj postavili [...]

Prosim tudi, da mi pri priložnosti narisate na Pauspapier »sv. Petra in sv. Matija« katere sem naredil pri sv. Volbenku, brez Landschafti, same podobe, in mi jih pošljete sem, ker jih bodem tukaj potreboval za štátue pri velkem altarji, da ne bode treba drugih komponirati. Iz sv. Matija se lahko sv. Paul prenaredi [...]

Gospod nas je prijazno sprejel in nam še dosti gre na roko. Stanovanje in hrano imamo blizu cerkve, plačam na dan za osebo 90 kr[.]⁷¹

⁶⁷ Pismo 3. 8. 1882, cit. n. 66.

⁶⁸ Pismo Janeza Šubica staršem, Dunaj, 23. 8. 1882, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1.

⁶⁹ MESESNEL 1939, cit. n. 4, p. 128.

⁷⁰ Pismo Janeza Šubica staršem, Dunaj, 12. 5. 1882, Arhiv Republike Slovenije, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1.

⁷¹ Pismo Janeza Šubica staršem, Baker, 21. 9. 1882, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1; France MESESNEL, Korespondenca Janeza in Jurija Šubica, *Zbornik za umetnostno zgodovino*, VII, 1927, p. 41: Istega meseca, 26. 9. 1882, iz Ouezyja tudi Jurij sporoči Hynaisu, da je Janez v Bakru. (Jurij pravi, da Janez slika v neki cerkvi blizu Reke.): »Mein Bruder Janez und Tine malen in einer Kirche bei Fiume.« .

20. Janez Šubic, Sv. Pavel, 1882, freska, prezbitერი. Bakar, ž. c. sv. Andreja /
Janez Šubic, St. Paul, 1882, fresco, presbytery. Bakar, parish church of St. Andrew

Naslednje Janezovo pismo očetu poroča o tem, da je končno lahko začel zastavljeno delo. Izvemo tudi, da mu je poleg brata Tineta v bakrski cerkvi pomagal še brat Pavle.

Poslano zlato in drugo sem prejel, serčna hvala. Tudi pesek sem ta teden dobil, ali pred sem že bil začel delati z tukajšnim, ni sicer tako lep in droban kakor domači, pa bode že za silo, ker pride vendar mnogo ceneje. Delo nam gre še precej dobro od rok, to se nar več pozna, da celi teden nismo mogli začeti delati, zdaj bo pa že šlo, Tine mi do zdaj prav dobro pomaga, tudi z zidarjem sem zadovoljen. Pavle bode sem prišel kadar v Ljubljani pri g. Volfu obdela. Jaz upam, če nam vreme ne bode delalo zaprek, da bodem lahko v 2 mesecih gotov z delom[.]⁷²

V svetlem prezbitariju cerkve sv. Andreja je poslikan sleherni stavbni člen in z nekaterimi slikarijami je ustvarjen arhitekturni iluzionizem. Po zatrevanju bakrskega župnika Giuseppeja Vosille se na poslikavah niso izvajali nikakršni sekundarni posegi. Šubic je naslikal dogodke iz življenja cerkvenega patrona na štirih freskah, ki so obrobene s profilirano naslikanim okvirjem ter krasijo severno in južno prezbitarijsko steno.

Življenjepis apostola Andreja pripoveduje, da je bil svetnik brat Simona Petra in učenec Janeza Krstnika. Nadalje je tudi zapisano, kar je Šubic upodobil na severni strani prezbitarija, da je bil sv. Andrej poklican, naj hodi za Jezusom. To se je zgodilo v Betaniji onstran Jordana, kjer je Janez Krstnik krščeval in je imel s seboj poleg Andreja tudi učenca Janeza Evangelista. Takrat je mimo prišel Jezus in Krstnik je vzkliknil: »Glejte, Jagnje božje!« Učenca sta to slišala in šla za Jezusom. Opisani dogodek je Šubic predstavil z dvema skupinama ljudi, ki jih je naslikal v pusti pokrajini. Na desno stran je postavil Kristusa in oba učenca, na levo pa skupino Janeza Krstnika in petih poslušalcev ter jo pomaknil nekoliko v ozadje.⁷³

Drugi prizor s severne stene se odvija na Genezareškem jezeru, kjer je Šubic upodobil čudežni ribolov. Zapisano je namreč, da je Andrejev brat Peter na Jezusovo besedo ob belem dnevu vrgel mrežo in zajel tolikšno množico rib, da se je mreža trgala. V enem čolnu je Šubic naslikal Andreja in Petra, ki se mučita z velikim ulovom, v drugem pa upodobil Jezusa z apostoloma Janezom Evangelistom in Jakobom Velikim, ki sta bila prav tako ribiča.

⁷² *Pismo Janeza Šubica staršem, Baker, 1. 10. 1882, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1.*

⁷³ MERLAK 1999, cit. n. 7, p. 23.

Na južni strani prezbitarija je naslikan sv. Andrej med pridigo (sl. 17), saj je po Jezusovem vnebohodu oznanjal evangelij po raznih deželah, in to vse do svoje mučeniške smrti na poševno postavljenem križu. Na bičanje in smrt ga je obsodil prokonzul Ageas, kar je naslikano v drugem okvirju, kjer apostola z vrvmi privezujejo na križ.⁷⁴ Za prizorom Andrejevega pridiganja je Šubic naslikal antično arhitekturo, za prizorom njegove smrti pa del utrdbene arhitekture.

Freske je komponiral zelo preprosto⁷⁵ in osebe nazarensko posplošil, kar podpirajo tudi čisti modri in rdeči toni, s katerimi je pobarval svetniške halje. Dogodki se odvijajo v pustih krajinah, naslikanih s svetlimi, neizrazitimi barvami. Nad vsakim prizorom iz svetnikovega življenja je upodobljen en starozavezni prerok, ki sedi na kamnitem prestolu in je obrobljen z okvirjem, ki ustvarja iluzionistično odpiranje v globino. Pri vseh štirih je imel Šubic za predloge Michelangelove slikarije iz Sikstinske kapele, ki jim je prav tako dodal napise z imeni. Na severni strani sta svoje mesto dobila Ezekiel in Daniel (sl. 18), na južni pa Jeremija in Joel.

Šubic je strop okrasil s štirimi skupinami, sestavljenimi iz enega evangelista z značilnim simbolom in enega cerkvenega očeta, naslikanimi na modrem ozadju neba (sl. 19). Upodobljenci z avreolami sedijo na oblakih, v rokah pa imajo knjige. Skupine so postavljene na severno, južno, vzhodno in zahodno stran, se pravi na vse štiri strani neba, kamor so evangelisti širili svojo vero. Pendentivni trikotniki so poslikani z zlato barvo in okrašeni z rastlinskim vzorcem, ki imitira štuk. V vsakem je naslikana okrogla odprtina s kamnitim okvirjem, skozi katero vidimo nebo in na oblaku muzicirajočega putta. Na loku slavoločne stene pa so v deteljičastih poljih na zlati podlagi naslikani serafini s pisanimi krili.

Ob veliki oltarni sliki je Šubic v tehniki grisaille ponovil volbenška apostola in spremenil sv. Matijo v sv. Pavla. Postavil ju je na naslikana marmorna podstavka, v ozadju naslikal senco in ustvaril vtis, da delujeta kot prostostoječa kipa (sl. 20). Okrog oltarne slike je naslikal oltar z visokimi stebri in pilastri, v njegovi atiki pa upodobil Boga po Schnorrovi predlogi (sl. 6). Pod oltarno sliko je tudi napis, ki priča o Šubičevem avtorstvu.

Slikarije jim je uspelo končati v začetku decembra in na Šubičevo veliko veselje je bil gospod kanonik z njimi zelo zadovoljen. Ker je poslikava na splošno ugajala tudi drugim ljudem, se je pojavila želja, da bi Šubic poslikal celotno cer-

⁷⁴ *Leto svetnikov 4. Oktober–december* (ed. Marijan Smolik), Celje 2000, p. 460.

⁷⁵ STESKA 1927, cit. n. 4, p. 326; MESESNEL 1939, cit. n. 4, pp. 128, 130.

kev, zato je Janez župniku narisal majhen načrt, kako bi se dalo cerkev olepšati. Upal je, da bo zaradi tega dobil to naročilo ali vsaj še kakšno v tem mestu, kar pa se kasneje ni zgodilo.

Mi bomo ta teden tukaj obdelali in beržkone danesteden prišli domov. Jaz že silno težko čakam in rad bi šel odtod, ker zdaj je že hud mráz in težko delati v cerkvi. Sicer je pa tukaj lahko delati bilo, gospod kanoniku je vse prav kar in kakor delam in zelo prijazen in dober z nami. Pretečeno nedeljo bili smo že v drugič povabljeni k njemu na kosilo vsi trije, in pili na Vašo zdravje [...] Delo moje tukaj splošno dopade, tembolj ker so tukaj vajeni slabih delavcev. Ko smo še ta prvi oder imeli in se je še malo vidilo dela je že bila ena gospa pri gospod župniku, ter rekla da ji tako dopada da ako bi bilo mogoče celo cerkev primerno zmalati bi ona koj 500 gl dala. Naredil sem potem na željo župnikovo mali plan, kako bi bila cerkev zmalana, gotovega do zdaj ne vem nič, vendar zlo govorijo da bodo izročili to delo meni. Sploh upam da mi tukajšno delo še kaj naročil pridobi. Dobro bi bilo, saj zaslužka, ako ne bodo kaj pridali, ne bo skoraj nič. Prostor je bil le prevelik in pri vsi pridnosti smo tako dolgo delali. Tine in Pavle mi pomagata vsak po svoji moči.⁷⁶

O končanem Janezovem delu je oče Štefan pisal tudi Juriju in iz tega pisma zvemo, da se je Janez v Bakru celo zaljubil.⁷⁷

Janes je obdelu v Bakru [...] dobiv je za use delu 900 fl prav deni blu veliko lona [...] v Bakru je Janes zamerku ena ženska zakatera je toko unet denemore neč družga koker od ne govoriti, in jest mislim desebo kmalo ženu, toje škoda de nabo neč jemela[.]⁷⁸

Iz Bakra je Janez Šubic prišel domov 10. decembra 1882 in se že 1. januarja 1883 odpravil na Dunaj, od koder je takoj nadaljeval pot v Prago.⁷⁹ Freske v Bakru so,

⁷⁶ *Pismo Janeza Šubica staršem, Buccari, 3. 12. 1882, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1.*

⁷⁷ *Pismo Ivana Šubica bratrancu Juriju Šubicu, Ljubljana, 19. 12. 1882, NG, Fond D, NG D 205-51: O Janezovi zaljubljenosti je njegovemu bratu pisal tudi bratranec Ivan: »fant se je silno zaljubil tam; zdaj pridno gredo pisma sem in tje [...] Vidiš, zdaj je pa na tebi vrsta, dragi moj da nam pripelješ kako Parižanko sem – !«.*

⁷⁸ *Pismo Štefana Šubica sinu Juriju, Poljane, 29. 12. 1882, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1.*

⁷⁹ *Pismo 19. 12. 1882, cit. n. 77: »iz Bakra je prišel 10. t. m. in zdaj gre zopet v Beč in menda naprej v Prago«; Pismo 29. 12. 1882, cit. n. 78: »k novmu letu ješov na Dunej in od tam koj v Prog«; Dopisnica Ivana Šubica bratrancu Juriju Šubicu, Ljubljana, 8. 1. 1883, NG, Fond D, NG D 205-52. V Pragi je ostal do decembra 1883: Pismo Janeza Šubica staršem, Praga, 15. 12. 1883, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1: »Jaz sem še zmerej tukaj v Pragi ker čakam da dobim izplačano moje delo.*

vsaj po ohranjenih pismih in drugih zapisih o Janezu Šubicu, njegova zadnja poslikava cerkvene notranjščine.

Viri fotografij: Maruša Gantar (1, 3, 5, 7, 8, 13, 14, 16–20); Pitts Theology Library. Digital Image Archive, URL: <http://www.pitts.emory.edu/dia/detail.cfm?ID=11844> (2); GATAG. Free Images and Photos 3.0, URL: <http://free-images.gatag.net/en/tag/die-bibel-in-bildern> (4), Bereshit (parsha), URL: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Schnorr_von_Carolsfeld_Bibel_in_Bildern_1860_003.png (6); Andrej Furlan, 2010 © UIFS ZRC SAZU (9–11); Fototeke Narodne galerije, Ljubljana, št. 9972 (12), št. 10006 (15): © Narodna galerija, foto Bojan Salaj

Čez teden pojdem od tukaj, tako da bodem v praznike na Dunaji»; *Pismo Janeza Šubica staršem, Praga, 24. 12. 1883*, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1: »Jaz sem moj odhod od tukaj zopet moral odložiti za teden [...] do nedelje vendar upam da odpotujem od tod«. Iz Prage je odšel na Dunaj, kjer je ostal do aprila 1884. Nato je zaradi očetove bolezni štiri mesece živel doma: *Pismo Ivana Šubica bratrancu Juriju Šubicu, Ljubljana, 17. 4. 1884*, NG, Fond D, NG D 205-67: »Popoldne v torek dobim Janeza, ki je ravno prišel iz Beča«; Vatroslav HOLZ, Janez Šubič, *Slovan*, III/16, 15. 8. 1886, p. 242; ŠUBIC 1892, cit. n. 46, p. 193. Od doma je odšel avgusta 1884 v Kaiserslautern, kjer je umrl 25. 4. 1889: *Pismo Ane Šubic svojemu sinu Juriju Šubicu, Poljane, 8. 8. 1884*, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1: »Janez je še tudi doma zdaj v kratkim pravi da bo šel na Nemško na tisto službo«. *Pismo Janeza Šubica materi Ani, Kaiserslautern, 24. 8. 1884*, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1: »Sem sem pretečeno sredo prišel. Pogodili smo se tako da ostanem tukaj eno leto«.

Janez Šubic as a Fresco Painter of Church Interiors

SUMMARY

The article on the church mural painting of the academy-trained painter Janez Šubic is a contribution to a more precise conception of the painter's fresco work, which is much less extensive than his oeuvre of panel paintings.

While exploring this topic, the article specifies the painter's role in the woodcarver's workshop of his father Štefan Šubic, and on the basis of stylistic characteristics provides a more precise attribution of various artworks, since, as head of the workshop, Štefan Šubic liked to sign the works with his name (for example, Our Lady of Sorrow Chapel, Dolenje Brdo pri Poljanah; parish church of St. Vitus, Preserje).

The article follows Šubič's work from the beginning of his artistic career in his father's workshop, where he painted from Renaissance and Baroque sources and helped with the commissions, to the end of 1882, when, according to the surviving documents, he completed his last painting – of a church interior – in the parish church of St. Andrew in Bakar, Croatia.

Through his teacher Janez Wolf of Ljubljana, to whom he was apprenticed at the age of fifteen by his father, who wanted his son to be educated as a professional church painter, Janez Šubic learned more about Nazarene art. The prints of Julius Schnorr von Carolsfeld were important sources of Šubič's religious painting; he did not copy them, but was already altering them to suit the needs of his compositions in his early works. The article traces Šubič's artistic development after his apprenticeship in his father's and Wolf's workshops during his life abroad. In 1871, the 21-year-old Šubic left to study at the Academy in Venice, where he copied works of important artists, took to the warm colourism of the Venitian masters and embarked upon a path of independence and advancement. His development in church painting was characterised by his conscientious study of models and objects and a thorough consideration of the motif in terms of its iconography and idea, followed by his treatment of colour and the creation of a special colour harmony. His tendencies towards realist painting appeared during his studies in Rome when he began painting figures from live models, and only subsequently dressed them, as evidenced by sketches (for example, the parish church of St. Margaret, Horjul).

He remained his father's assistant during his studies: he painted various panel paintings and prepared plans for altars and murals, returning home to paint church interiors in situ.

On the basis of the correspondence of the Šubic family held by the Archives of the Republic of Slovenia and the National Gallery in Ljubljana, the article provides archive evidence to support the already published records, dates the works more precisely, offers a broader insight into the personality of Janez Šubic, the relations be-

tween patrons and artists and the reception of Šubic's work. The article also fills a gap in the visual documentation of Šubic's work and thus shows the current state of preservation of his paintings.

Translated by Maja Lovrenov

[GANTAR 1] Janez Šubic, Sv. Pavel Puščavnik in sv. Anton Puščavnik, 1870, freska, vzhodna stena prezbiterja. Brezovica, ž. c. sv. Antona Puščavnika / Janez Šubic, St. Paul the First Hermit and St. Anthony the Hermit, 1870, fresco, east wall of the presbytery. Brezovica, parish church of St. Anthony the Hermit

[GANTAR 10] Delavnica Štefana Šubica, Kamenjanje sv. Štefana, 1872, freska, signatura:
 Štefan Šubic 1872, južna stena ladje. Preserje, ž. c. sv. Vida /
 Štefan Šubic's workshop, The Stoning of St. Stephen, 1872, fresco, signature: *Štefan Šubic 1872*,
 south wall of the nave. Preserje, parish church of St. Vidus

[GANTAR 11] Janez Šubic, Prizori iz Kristusovega življenja, 1871, freska, obok prezbiterija. Preserje, ž. c. sv. Vida / Janez Šubic, Scenes from the Life of Christ, 1871, fresco, presbytery vault. Preserje, parish church of St. Vidus

[GANTAR 16] Janez Šubič, Sveti Matija, 1882, olje na platnu, 1,46 m x 0,78 m, signirano levo spodaj:
 J. Šubič, oltarna podoba. Log pri Poljanah, p. c. sv. Volbenka /
 Janez Šubič, St. Matthias, 1882, oil painting, 1.46 m x 0.78 m, signed below left:
 J. Šubič, altar piece. Log pri Poljanah, Chapel of Ease of St. Volbenk